

Innovatiesubsidies Sociaal Domein

Verkenning van subsidies van gemeenten en
provincies voor vernieuwend lokaal initiatief

social
finance
matters

September, 2019

Auteur: Martijn Arnoldus

Copyright 2019, Martijn Arnoldus.

Deze publicatie is gelicenseerd onder een Creative Commons Naamsvermelding-GelijkDelen 4.0 licentie. Materiaal uit deze publicatie mag vrij worden gebruikt, zolang op een correcte wijze de naam van de oorspronkelijke rechthebbende wordt vermeld, en eventuele afgeleide werken onder dezelfde licentievoorwaarden worden openbaargemaakt. De volledige licentietekst is te lezen op <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Foto kaft: copyright Daniël Maissan, Stichting Juttersgeluk

Een uitgave van

**social
finance
matters**

www.socialfinancematters.nl

t: 085-0185071

Inhoud

Samenvatting	4
Om wat voor innovaties gaat het?	6
1 Nieuw in het sociaal domein	9
2 Waarom innovatiesubsidies?	13
3 Ervaringen met de subsidies	19
4 Drie uitdagingen	25
5 Tot slot	30
Meer lezen	32

Samenvatting

De decentralisatie in het sociaal domein is inmiddels een aantal jaar onderweg. Met de komst van de Wmo, Jeugdwet en Participatiewet hebben gemeenten er sinds 1 januari 2015 heel wat verantwoordelijkheden bij gekregen. In veel gemeenten is het zoeken naar nieuwe werkwijzen en andere verhoudingen met andere lokale betrokkenen, waaronder ook burgers. Op allerlei plekken uit die zoektocht zich onder meer in de inzet van innovatiesubsidies voor initiatieven vanuit de lokale samenleving die op een vernieuwende manier bijdragen aan de opgaven in het sociaal domein. Een rondgang langs alle Nederlandse gemeenten leert dat er 34 zijn die begin 2019 zo'n subsidieregeling hadden lopen. Daarnaast zijn er twee provincies (Groningen en Limburg) met een regeling die daar dicht tegenaan ligt.

Dit rapport bevat de conclusies van een verkenning van al die subsidieregelingen, en van ervaringen met die regelingen van zowel betrokken ambtenaren als enkele ontvangers van subsidie. Het is een eerste aanzet richting een antwoord op de vraag op welke wijze subsidie als instrument efficiënt en vooral effectief kan worden ingezet voor de transformatie in het sociaal domein.

Dat is geen eenduidig vraagstuk, al was het alleen al omdat niet op alle plekken dezelfde uitkomsten worden beoogd. In de verkenning ligt de nadruk daarom op wat de reden is voor de gemeente of provincie om met zo'n innovatiesubsidie te gaan werken, hoe die vertaald wordt in de spelregels van de regeling en wat de ervaringen van de betrokken ambtenaren zijn met de subsidie in de praktijk.

De drie meest voorkomende motivaties onder de subsidie zijn:

1. De gemeente staat voor een transformatie-opgave en vindt innovatie vanuit de lokale samenleving cruciaal om die transformatie te doen slagen én betaalbaar te houden.
2. Er zijn te weinig prikkels of mogelijkheden voor bewoners en/of organisaties in het sociaal domein om te vernieuwen. Subsidie moet die mogelijkheid wel bieden.
3. Er is een tendens naar meer actieve inzet en betrokkenheid van bewoners als nieuwe spelers in het sociaal domein. Die beweging wil de subsidiegever stimuleren met een subsidiemogelijkheid.

In zoverre de transformatie-opgave centraal staat, leggen de regelingen nog verschillende accenten op hoe die opgave er precies uit ziet en wat aan effecten van de subsidie wordt verwacht. In hoofdzaak gaat het om:

1. Een nieuwe verdeling van verantwoordelijkheden en nieuwe verhoudingen tussen overheid en andere betrokkenen zoals bewoners en maatschappelijke organisaties.
2. Van maatwerk naar algemene oplossingen. Weg van voorzieningen waarbij op persoonsniveau goedkeuring van of namens het college of de gemeenteraad nodig is en juist meer laagdrempelige, publiek toegankelijke producten en diensten.
3. Hetzelfde of meer doen met minder geld. Ofwel, kostenbesparing. Bij 67% van alle gemeenten is dit punt een hoofdaanleiding om met de regeling te starten.

Over het algemeen lijkt er in de regelingen een zekere spanning te bestaan tussen een streven naar flexibiliteit en snelheid in beoordeling enerzijds, en de ambitie om best wel forse resultaten te boeken in het sociaal domein. Dat criteria niet altijd zo hard zijn als ze op papier lijken, blijkt ook uit de ervaringen van de ambtenaren die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de subsidieregelingen. Het vinden van een **balans tussen laagdrempeligheid, flexibiliteit, snelheid en het sturen op resultaat** is de eerste uitdaging die in de verkenning wordt geconstateerd om de innovatiesubsidie als instrument voor blijvende verandering in het sociaal domein te versterken.

De twee andere uitdagingen zijn het werken aan **zichtbaar en aanstekelijk resultaat** en aan **blijvende verandering door vernieuwing**. De manier waarop de regelingen zijn ingekleed lijkt een stukje te missen waarmee de impact van gesteunde initiatieven goed voor het voetlicht wordt gebracht. Voor subsidieverstrekkers is het hoofddoel van meer zichtbaarheid van resultaten deels het vergroten van legitimiteit van de regeling en deels een manier om meer aanvragen te werven die nauwer aansluiten op de doelen van de subsidie.

Ondersteuning van initiatieven vanuit de regeling houdt op zodra de gesubsidieerde activiteiten zijn uitgevoerd. Dat is niet onlogisch, maar in het licht van de over het algemeen gewenste **blijvende** (goedkopere) veranderingen die het initiatief in het sociaal domein teweeg zou moeten brengen, ook niet altijd voldoende. Waar het aan ontbreekt, is een soort interne 'workflow' rond borging, als onderdeel de manier waarop de regeling wordt uitgevoerd. De subsidieverstrekker heeft vaak nauwelijks een opvatting over de eigen rol op dat vlak en daar is winst te behalen.

Welke keuzen er ook gemaakt worden, op de achtergrond speelt uiteraard altijd de vraag wat je als overheid vindt dat zo'n regeling en de bijhorende doelen je werkelijk waard zijn. Letterlijk, in geld. Want los van de bedragen die als subsidie worden verspijkerd, kost het opzetten en uitvoeren van de regeling capaciteitsinzet. Een omvangrijke regeling met een grote pr-campagne eromheen is als vanzelfsprekend flink duurder dan een low-profile regeling. De indruk is dat de innovatiesubsidies vooral in die laatste categorie vallen. Dat hoeft niet erg te zijn, maar is een punt om absoluut rekening mee te houden.

Om wat voor innovaties gaat het?

In deze verkenning staan de subsidieregelingen zelf centraal, en niet de initiatieven die met een subsidie worden ondersteund. Toch is het voor een goed begrip van 'waar hebben we het nu over' handig en leuk om een kleine dwarsdoorsnede te geven van de aard van de initiatieven die subsidie hebben gekregen. Ze variëren van kleinschalige projecten tot meer omvangrijke ondernemingen en van initiatieven van bewoners(groepen) tot activiteiten van gevestigde maatschappelijke organisaties. De innovaties kunnen nieuwe producten en diensten zijn, maar ook vernieuwingen in manieren van werken, financieren en samenwerken.

Ontdekkingsapp - Dordrecht

De Ontdekkingsapp is er voor kinderen met een ziekte of aandoening. Via een serious game, waarin het verhaal van een jonge patiënt centraal staat, wordt kennis op een speelse manier beschikbaar gemaakt. De app is in ontwikkeling en de eerste aandoening die is uitgewerkt is AOS, androgeen ongevoeligheid syndroom.

Zoef Fietskoerier Zorg - Zutphen

Breng de fietskoerier van algemene pakkeetservice naar de thuiszorg, zorginstellingen en huisartsenpraktijk. Dat dacht de al bestaande koeriersdienst Zoef, die nu bijvoorbeeld urinemonsters en andere kleine medische transporten verzorgd, en daarmee huisarts, patiënt of thuiszorg extra ritten bespaart.

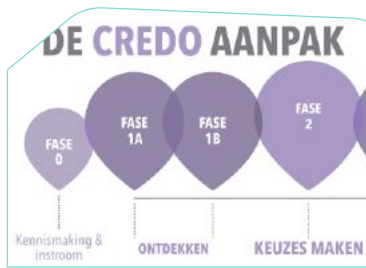

Bron: Zoef Fietskoerier

Hartslag - Lopik

Burgers die samen met de professionele hulpdiensten worden opgeroepen als er een reanimatie moet worden uitgevoerd. Hartslag Lopik coördineert en stimuleert de inzet van vrijwilligers bij die reanimatiesituatie.

Bron: Credo Foundation

Credohuizen - Limburg

Een veilig thuis voor (zwerf)jongeren. Tijdens het verblijf doorloopt de jongere samen met een buddy een 'faseplan', waarbij het werken aan de eigen identiteit en eigen talenten voorop staat. Na 9 tot 12 maanden kan de jongere (weer) zelfstandig meedoen in de maatschappij.

Creatieve Muggen - Haarlem

Een collectief van zo'n dertig creatieve mensen met zeer uiteenlopende achtergronden, die hun eigen expertise kosteloos inzetten voor mensen en organisaties met een idee om het leven in Haarlem mooier, leuker en socialer te maken.

Bron: Creatieve Muggen Haarlem

Bron: Stichting Duofietzen Helmond

Duofietzen - Helmond

Meer dan 25 vrijwilligers die op de duofiets de buitenlucht in gaan met mensen die vanwege hoge leeftijd, lichamelijke gebreken of om andere redenen niet meer in staat zijn om zelfstandig buiten te komen.

Stoelen met Kansen - Hoorn

Individueel coachingsprogramma voor jongeren met psychische problematiek, dat zich onderscheidt door unieke samenwerking tussen verschillende professionele zorgaanbieders, die met kortere lijnen beter van elkaars expertise gebruik weten te maken.

Bron: Stoelen met Kansen

Poetsj - Soest

Minder gaatjes door individuele poetsinstructies voor leerlingen van groep 3 en 4 van de basisschool. Dat is het doel van dit preventieprogramma van Oral Health & More. De individuele coaching van zowel kind als ouders staat in deze nieuwe methode voorop.

Albrandswaard
Alphen Chaam
Amersfoort
Amstelveen
Barendrecht
Bunnik
Capelle aan den IJssel
De Fryske Marren
Den Haag
Dordrecht
Gilze Rijen
Groningen (prov.)
Haarlem
Helmond
's-Hertogenbosch
Heusden
Hoorn
Langedijk
Limburg (prov.)
Lingewaard
Lochem
Lopik

Oostzaan
Renkum
Rheden
Ridderkerk
Soest
Stichtse Vecht
Twenterand
Tynaarlo
Valkenburg a/d Geul
Valkenswaard
Westland
Wormerland
Zandvoort
Zutphen

Bron kaart: Imergis, Jan-Willem van Aalst.
Gelicenceerd onder Creative Commons-
Naamsvermelding licentie.

1

Nieuw in het sociaal domein

De decentralisatie in het sociaal domein is inmiddels een aantal jaar onderweg. Met de komst van de Wmo, Jeugdwet en Participatiewet hebben gemeenten er sinds 1 januari 2015 heel wat verantwoordelijkheden bij gekregen. In veel gemeenten hebben nieuwe en veranderde taken wel zo'n beetje hun plek gevonden binnen de gemeentelijke organisatie. Of bij andere lokale stakeholders, want een van de gedachten achter de stelselwijziging was dat taken effectiever en efficiënter ingevuld kunnen worden als lokale partijen zelf steviger aan het roer zitten.

Toch blijft het voor gemeenten zoeken naar nieuwe werkwijzen en andere verhoudingen met andere lokale betrokkenen, waaronder ook burgers. Op allerlei plekken uit die zoektocht zich onder meer in de inzet van innovatiesubsidies voor initiatieven vanuit de lokale samenleving die op een vernieuwende manier bijdragen aan de opgaven in het sociaal domein. Dat kan variëren van nieuwe aanpakken in de jeugdzorg tot apps die het eenvoudiger maken om zorg te organiseren waardoor ouderen langer thuis kunnen wonen. Een rondgang langs alle Nederlandse gemeenten leert dat er ruim dertig zijn die begin 2019 zo'n subsidieregeling hebben lopen. Daarnaast zijn er twee provincies (Groningen en Limburg) met een regeling die daar dicht tegenaan ligt.

Dit rapport bevat de conclusies van een verkenning van al die subsidieregelingen, en van ervaringen met die regelingen van betrokken ambtenaren en, in mindere mate, ontvangers van subsidie. Het is een eerste aanzet richting een antwoord op de vraag op welke wijze subsidie als instrument efficiënt en vooral effectief kan worden ingezet voor de transformatie in het sociaal domein.

Het gaat nadrukkelijk om een verkenning die bedoeld is om in een volgende fase een aantal praktische handvatten te ontwikkelen waarmee subsidieverstrekking hun eigen regeling en de uitvoering daarvan kunnen versterken. Want ondanks dat Nederland een klein land is en er allerlei netwerkverbanden zijn waarin lokale overheden elkaar ontmoeten, blijken zij over het algemeen nauwelijks op de hoogte van de vergelijkbare subsidieregelingen die zij los van elkaar hebben opgezet. Dit rapport biedt een opening voor leren van elkaar en een eventueel meer gezamenlijk optrekken.

In hoofdstuk 2 worden de achtergronden van de regelingen met elkaar vergeleken. In het derde hoofdstuk staan de ervaringen met de regelingen van, met name, de betrokken ambtenaren centraal. Het vierde hoofdstuk tekent een drietal uitdagingen uit die uit de verkenning naar voren komen als belangrijke aandachtspunten, en die de basis zijn voor subsidieverstrekking om zelf mee aan de slag te gaan. Maar eerst nog kort iets meer over de bredere context van deze verkenning, en de manier waarop het onderzoek is opgezet en uitgevoerd.

Transitie en transformatie

Wat de subsidieregelingen in deze verkenning apart zet van andere, meer generieke lokale subsidieregelingen, is de inbedding in de ingrijpend veranderende rol van de lokale overheid in het sociaal domein. De decentralisatie in het sociaal domein is een stelselwijziging die regelmatig wordt omschreven als een ‘transitie’ of ‘transformatie’. Dat zijn twee termen die soms uitwisselbaar worden gebruikt, en waarvan de betekenis niet altijd eenduidig is. In elk geval gaat het om complexe, op elkaar ingrijpende veranderingen.

Transitiedeskundige en hoogleraar Jan Rotmans definieert transitie als “een structurele maatschappelijke verandering die het resultaat is van op elkaar inwerkende en elkaar versterkende ontwikkelingen op het gebied van economie, cultuur, technologie, instituties en natuur en milieu” (Rotmans et al., 2000). Later heeft hij de definitie wat vereenvoudigd tot “een fundamentele verandering van de structuur, cultuur en werkwijze in een systeem” (Rotmans 2012). Een transitie vraagt altijd om een aaneenschakeling van innovaties op verschillende terreinen, die uiteindelijk leiden tot systeemverandering. Dat kan jaren duren en gaat vaak in kleine stappen, waarbij lang niet altijd duidelijk is dat er sprake is van een ingrijpende verandering. Verder is vooraf niet goed te zeggen wat de precieze uitkomst van de transitie is.

Tegenover de brede definitie waarin transitie en transformatie als synoniemen worden gebruikt is er onder lokale overheden ook een door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) geïntroduceerde definitie in zwang waarbij de begrippen een duidelijk onderscheiden betekenis hebben (Op het Veld et al., 2012).

Op het Veld, A., J. Wachtmeister, AEF (2012) Decentralisatie betekent transitie en transformatie. Nieuwe verantwoordelijkheden in rollen en opgaven in maatschappelijke ondersteuning. Den Haag: Ministerie van VWS, VNG.

Rotmans, J., R. Kemp, M. van Asselt, F. Geels, G. Verbong en K. Molendijk (2000) Transitie & transitie management: de casus van een emissie-arme energievoorziening. Maastricht: ICIS / MERIT.

Rotmans, J. (2012) In het oog van de oorkaan. Nederland in transitie. Boxtel: Aedes.

Met **transitie** wordt dan het proces van het veranderen van het bestaande stelsel aangeduid (regelgeving, verhoudingen tussen partijen, hoe financieringsstromen zijn ingericht, en dergelijke), met als doel om naar een nieuwe, gewenste situatie te komen. In het sociaal domein gaat het om de formele overdracht van beslissingsbevoegdheden van Rijk naar gemeenten, en alle daarbijhorende wijzigingen in wet- en regelgeving en financiële verhoudingen. In deze definitie zijn transities geen ongrijpbare ontwikkelingen, maar juist redelijk planbaar en goed te organiseren.

Dat geldt veel minder voor **transformatie**, waarbij het bereiken van de gewenste inhoudelijke effecten van de stelselverandering centraal staat. Het gaat onder meer om gedragsveranderingen bij professionals en burgers, cultuurveranderingen bij organisaties en professionals, en om veranderde werkwijzen en andere manieren van met elkaar omgaan van burgers, professionals en organisaties.

Het is juist de transformatie die in veel gemeenten nog vol in gang is (of moet komen). Ook de inzet van subsidies om vernieuwing in het sociaal domein te introduceren valt daarbij onder transformatie, als een manier om inhoudelijke effecten van de stelselwijziging te versnellen of een stukje dichterbij te brengen.

Hoe effectief subsidie daarvoor kan zijn is een open vraag, al was het alleen al omdat niet zo eenvoudig vast is te stellen om welke gewenste effecten het precies gaat. De decentralisatie in het sociaal domein is een proces van jaren dat ook nog eens een lange aanlooptijd heeft gehad. De meest gehoorde argumenten voor de decentralisatie zijn dat efficiënter en effectiever kan worden gewerkt als allerlei zorg- en welzijnstaken op lokaal niveau worden vormgegeven en uitgevoerd. Daarbij zouden niet alleen lokale overheid, maar ook lokale organisaties veel slagvaardiger te werk kunnen gaan. Onder deze overkoepelende ambitie kunnen weer allerlei lokaal verschillende gewenste effecten schuilgaan. Bovendien wordt de efficiencyslag wordt vaak gezien als een vriendelijke manier om te zeggen dat er ook een stevige bezuinigingsopgave aan de decentralisatie ten grondslag ligt.

Gemeenten kunnen hun eigen draai geven aan hoe de transformatie lokaal idealiter uitpakt, en daarmee zijn ook de redenen om innovatiesubsidies in te zetten niet overal dezelfde. In de verkenning wordt daarom ook aandacht besteed aan de uiteenlopende lokale motivaties om een regeling in het leven te roepen.

Opzet van de verkenning

De verkenning is het resultaat van onafhankelijk onderzoek zonder dat er sprake is van een centrale opdrachtgever. Het initiatief tot de verkenning komt 'van onderop' en is ingegeven door de constatering dat verschillende gemeenten met dezelfde soort subsidies bezig zijn, met vergelijkbare uitdagingen en kansen, zonder daarover met elkaar in contact te staan.

Voor deze verkenning is voor alle Nederlandse gemeenten en provincies in kaart gebracht of die begin 2019 een subsidieregeling voor vernieuwend initiatief in het sociaal domein hadden lopen, net hadden afgerond of net gingen starten. Twee provincies met een regeling die dicht tegen de gemeentelijke subsidieregelingen aan liggen, zijn in de verkenning ook meegenomen. Voor dataverzameling is gebruikgemaakt van de officiële teksten van subsidieverordeningen (meestal Nadere Regels) en beleidsnota's. Daarnaast hebben alle gevonden overheden met een relevante regeling een vragenlijst gekregen over hun ervaringen met de regeling. Die lijst is door 36 procent van de subsidiegevers volledig ingevuld. Studenten van Universiteit Utrecht, Departement Bestuurs- en Organisationswetenschap hebben in een vijftal gemeenten (Amersfoort, Haarlem, 's-Hertogenbosch, Soest en Zutphen) in totaal 13 diepte-interviews afgenomen met betrokken ambtenaren en met initiatieven die een innovatiesubsidie hebben ontvangen.

Een speciaal woord van dank gaat dan ook uit naar de studenten bestuurs- en organisationswetenschap die onder supervisie van hun docenten, een belangrijke rol hebben gespeeld in de dataverzameling voor dit rapport: Simone Arnold, Jean-Paul Kastrop, Luke Klein, Tijmen Planting en Saloua van Roeden.

2

Waarom innovatiesubsidies?

In 34 gemeenten en 2 provincies liepen begin 2019 subsidieregelingen die exclusief gericht zijn op vernieuwende initiatieven in het sociaal domein. De meest noemenswaardige overeenkomsten en verschillen tussen die regelingen worden in dit hoofdstuk gepresenteerd. Daarbij is gekeken naar de aanleiding om de regeling te starten en naar de gewenste effecten, en vervolgens naar hoe die wensen zijn vertaald in de gehanteerde toekenningscriteria en voorwaarden.

Gemeenten en provincies met innovatiesubsidies

De gemeenten met een innovatiesubsidie vormen een bont gezelschap (zie kaart op pagina 8). Het zijn grote en middelgrote gemeenten als Den Haag, Amersfoort en Haarlem, en kleine zoals Alphen Chaam, Lopik en Renkum, verspreid over heel Nederland. Zeeland en Flevoland komen er het meest bekaaid af. Relatief de meeste subsidies zijn beschikbaar in Noord- en Zuid-Holland, Utrecht, Noord-Brabant en Gelderland. In enkele gemeenten wordt in de uitvoering van de regeling nauw samengewerkt met buurgemeenten, zodat er sprake is van inhoudelijk en procedureel nagenoeg gelijke regelingen. Dat is het geval in Albrandswaard, Barendrecht en Ridderkerk, in Alphen Chaam en Gilze Rijen, in Haarlem en Zandvoort en in Oostzaan en Wormerland. De twee provincies met subsidie voor vernieuwend initiatief in het sociaal domein zijn Groningen en Limburg. In Groningen zijn het zelfs twee regelingen (Bewonersinitiatieven zorg en Zorgvoorzieningen en regionale zorgprojecten). In Limburg gaat het om de Experimenteerregeling sociale agenda. Die regelingen staan niet in rechtstreeks in verband met gedecentraliseerde taken vanuit het Rijk.

De looptijden verschillen van kortlopende subsidiepotten die krap een jaar blijven bestaan tot regelingen die de maximale vijf jaar benutten. De jaarlijkse budgetten lopen uiteen van enkele tienduizenden euro's tot meerdere miljoenen. Van 14 regelingen is bekend welk percentage van de aanvragen wordt gehonoreerd. Gemiddeld krijgt iets meer dan 1 op de 2 aanvragers een toekenning.

De meerderheid van de regelingen bestaat sinds 2016 of 2017. In sommige gemeenten gaat het om een regeling die een soortgelijke, eerdere regeling vervangt, wat erop duidt dat op die plek al wat langer ervaring met dit soort innovatiesubsidies is opgedaan. Gemeenten die voor 2019 een innovatiesubsidie beschikbaar hadden en daarmee zijn opgehouden (om welke reden dan ook) blijven in deze verkenning buiten beeld. De bulk van de regelingen is echter experimenteel te noemen en nog niet of nauwelijks (intern) geëvalueerd.

Aanleidingen en verwachtingen

Aan de innovatiesubsidies ligt in elke gemeente en provincie een proces van politieke en bestuurlijke besluitvorming ten grondslag. Welke argumenten en overwegingen er gespeeld hebben in de aanloop naar de subsidieregeling is alleen met veel uitgebreider onderzoek te achterhalen. Maar vanuit de meeste regelingen hebben in de formele subsidieverordening een doel, aanleiding en/of verwachte opbrengst staan. Die zijn in deze verkenning onderzocht.

Globaal genomen zijn er drie typen van motivaties te herkennen om innovatiesubsidie te gaan verstrekken:

1. De gemeente staat voor een transformatie-opgave en vindt innovatie vanuit de lokale samenleving cruciaal om die transformatie te doen slagen.
2. Er zijn te weinig prikkels of mogelijkheden voor bewoners en/of organisaties in het sociaal domein om te vernieuwen. Subsidie moet die mogelijkheid wel bieden.
3. Er is een tendens naar meer actieve inzet en betrokkenheid van bewoners als nieuwe spelers in het sociaal domein. Die beweging wil de subsidiegever stimuleren met een subsidiemogelijkheid.

Die drie komen in zekere zin allemaal op hetzelfde neer, maar het startperspectief verschilt. Bij de eerste motivatie wordt geredeneerd vanuit de opgave waar de lokale overheid voor staat. Bij de tweede staat (het tekort aan) innovatie in het sociaal domein voorop. De derde vertrekt vanuit de bewoners en het ruimte maken voor initiatief.

In zoverre de transformatie-opgave centraal staat, leggen de regelingen nog verschillende accenten op hoe die opgave er precies uitziet en wat aan effecten van de subsidie wordt verwacht. In hoofdzaak gaat het om:

1. Een nieuwe verdeling van verantwoordelijkheden en nieuwe verhoudingen tussen overheid en andere betrokkenen zoals bewoners en maatschappelijke organisaties.
2. Van maatwerk naar algemene oplossingen. Weg van voorzieningen waarbij op persoonsniveau goedkeuring van of namens het college of de gemeenteraad nodig is en juist meer laagdrempelige publiek toegankelijke producten en diensten.
3. Hetzelfde of meer doen met minder geld. Ofwel, kostenbesparing. Bij 67% van de gemeenten is dat een hoofdaanleiding om met de regeling te starten.

Subsidieverstrekkers die de kansen op voortbestaan van de innovatie na afloop van de subsidie laten meewegen in de beoordeling

Alphen Chaam, Gilze Rijen
Amersfoort
Amstelveen
Bunnik
De Fryske Marren
Groningen (prov.)
Helmond
Heusden
Hoorn
Lingewaard
Oostzaan, Wormerland
Renkum
Rheden
Stichtse Vecht
Twenterand
Valkenswaard
Westland
Uitsluitend voor niet-eenmalige activiteiten:
Albrandswaard, Barendrecht,
Ridderkerk, 's-Hertogenbosch

Regelingen die kostenbesparing als toekenningscriterium of voorwaarde hebben opgenomen

Alphen Chaam
Amstelveen
Gilze Rijen
Haarlem
Hoorn
Lingewaard
Renkum
Rheden
Twenterand
Zandvoort

Meest voorkomende voorwaarden en beoordelingscriteria (geclusterd).

Het initiatief...

Draagt bij aan doelstellingen sociaal domein: zelfredzaamheid, eigen kracht, participatie, versterken sociale netwerken

Draagt bij aan preventie en vroegsignalering

Is innovatief/vernieuwend

Draagt bij aan afschalen van zware/intensieve zorg

Versterkt (nieuwe) samenwerking tussen partijen, ontschotting, gezamenlijke aanpak

Zorgt voor kostenbesparingen

Leidt tot blijvende verandering in het sociaal domein:

Met als expliciet criterium het voortbestaan van het initiatief zonder (financiële) ondersteuning van de gemeente/provincie

Heeft draagvlak en/of urgentie:

Aanpak van knelpunten in het bestaande (zorg)aanbod

Sluit aan op de behoefte van inwoners/doelgroepen

Inwoners/doelgroepen worden actief betrokken bij het opstellen van de aanvraag

Inwoners/doelgroepen worden actief betrokken bij uitvoering van het initiatief

Percentage van de 36 regelingen waarin de betreffende voorwaarden en/of criteria zijn opgenomen

70%

42%

72%

28%

53%

28%

64%

17%

58%

28%

22%

22%

11%

De regels voor het meedoen

De aanleidingen en ambities komen in veel regelingen op de een of andere manier ook tot uiting in de voorwaarden en criteria om voor subsidie in aanmerking te komen. De meeste voorkomende voorwaarden en toekenningscriteria zijn:

- Eisen aan de plek waar het initiatief plaatsvindt. Dat moet logischerwijs, vrijwel zonder uitzondering in de betreffende gemeente zijn. In een enkel geval is de regio rondom de gemeente toegestaan. Een paar gemeenten hebben het er liever over dat de activiteiten aan de gemeente ten goede moeten komen.
- Bij 8 op de 10 regelingen mogen natuurlijke personen ook aanvragen. In een minderheid van de regelingen is het indienen van een aanvraag slechts mogelijk door een rechtspersoon. De regeling in De Fryske Marren heeft een wat afwijkend karakter doordat de regeling volledig gericht is op bestaande zorgaanbieders. Binnen de meeste regelingen wordt initiatief van bewoners(collectieven) juist sterk aangemoedigd en ook mogelijk gemaakt.
- De voorwaarde dat een initiatief innovatief moet zijn, wordt over het algemeen omschreven als 'vernieuwend voor de gemeente' of 'nog niet bestaand in de gemeente'. Het is eigenlijk een boterzacht criterium dat een ruime interpretatie toestaat.
- Bij de meeste regelingen wordt cofinanciering door andere partijen aangemoedigd, maar is het geen strikt noodzakelijke voorwaarde om een subsidie te krijgen. Bij de 44% waar cofinanciering wel een harde eis is, varieert het verplichte percentage van 10 tot 50 procent.
- Kenmerkend is de relatief zware nadruk op blijvende verandering door de innovatie. Dat is als voorwaarde niet zonder problemen omdat bij innovatie vooraf niet met zekerheid te zeggen is wat de uitkomst gaat zijn. Sommige gemeenten sorteren daarop voor door vooral te spreken over intenties of een algemeen plan voor na de subsidieperiode. Andere vragen om steviger onderbouwing van de verwachte impact. In Albrandswaard, Barendrecht en Ridderkerk levert het extra beoordelingspunten op als een aanvrager kan hardmaken dat het initiatief na twee jaar zonder externe financiering verder kan.
- De regelingen hebben over het algemeen een licht verantwoordingsregime. Bij kleinere subsidies (minder dan €5.000 of €10.000) wordt op veel plekken gebruikgemaakt van de wettelijke ruimte om de subsidie direct vast te stellen. Maar ook bij grotere subsidies worden aan ontvangers weinig eisen gesteld qua bestedingsverantwoording. Gevolg is wel dat binnen veel regelingen beperkt aan monitoring wordt gedaan en initiatieven niet worden afgerekend op het wel/niet behalen van gewenste doelen.

Ten aanzien van de drie verwachtingen uit de vorige paragraaf (nieuwe verhoudingen tussen overheid en andere partijen, van maatwerk naar algemene oplossingen, en kostenbesparing) is het interessant om op te merken dat de eerste het minste terugkomt in voorwaarden en toekenningscriteria. Samenwerking van de aanvrager met andere partijen is wel een frequent voorkomende voorwaarde (bij 53%), maar niet de verhouding tussen overheid en aanvrager.

In veruit de meeste regelingen worden maatwerkoplossingen uitgesloten en moet de nadruk op algemene oplossingen liggen, of tenminste op activiteiten die voor een grote groep mensen laagdrempelig beschikbaar zijn. Bij enkele subsidies, zoals in Den Haag, ligt het accent meer op activiteiten die aan een wijk of lokale gemeenschap ten goede komen.

De derde genoemde verwachting, die van kostenbesparing, wordt bij iets meer dan een kwart van de subsidieregelingen als eis gehanteerd om een subsidie te kunnen krijgen. In Lingewaard en Renkum mag er in plaats van een financiële besparing ook sprake zijn van een kwaliteitsverschuiving.

Over het geheel bezien lijkt er in de regelingen een zekere spanning te bestaan tussen een streven naar flexibiliteit en snelheid in beoordeling en vaststelling enerzijds, en de ambitie om best wel forse resultaten te boeken in het sociaal domein. Dat criteria niet altijd zo hard zijn als ze op papier lijken, blijkt ook uit de ervaringen van de ambtenaren die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de subsidieregelingen. Daar geeft het volgende hoofdstuk meer inzicht in.

3

Ervaringen met de subsidies

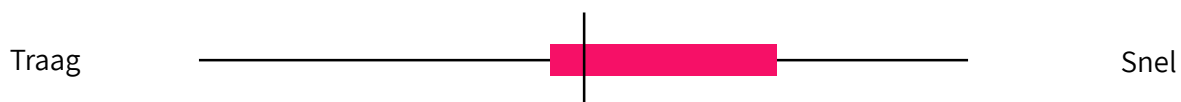
De meeste innovatiesubsidies bestaan al meer dan een jaar, en daar is door betrokken ambtenaren dus iets te zeggen over ervaringen met het werken met de regeling. Die ervaringen zijn in beeld gebracht via een online vragenlijst en, in een vijftal gemeenten, via aanvullende diepte-interviews. Niet van alle subsidieverstrekende gemeenten zijn de ervaringen met de regeling bekend (van de beide provincies wel). In enkele gemeenten is de vragenlijst van ervaringen niet ingevuld vanwege interne politiek-bestuurlijke redenen.

Aansluitend op het vorige hoofdstuk, is bij de ervaringen vooral gekeken naar tevredenheid met de uitvoering van de regeling, en verder in het bijzonder naar beoordeling van de uitkomsten van de regeling.

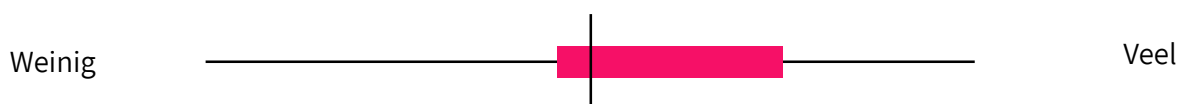
De ambtenaren zijn overwegend tevreden met de manier waarop de subsidieregeling wordt uitgevoerd. De helft vindt dat de beoordelingsprocedure snel verloopt (vaak korter dan de officiële termijn van gemiddeld 6 weken). Datzelfde percentage oordeelt dat er veel contactmomenten zijn met de aanvrager. Meer dan 90 procent ervaart veel ruimte voor flexibiliteit en geen enkele gemeente of provincie beoordeelt de eigen regeling als sterk ingekaderd. Ook intern wordt naar mening van de ambtenaren snel geschakeld met collega's van andere afdelingen, en bijna tweederde is positief gestemd over hoe de interne afstemming over een aanvraag tussen verschillende afdelingen verloopt. Over de vraag of ambtenaren, voor wie dat relevant is in de uitoefening van hun functie, voldoende kennis over de subsidieregeling hebben, wordt neutraler gedacht. Ongeveer de helft vindt dat niet uitgesproken goed geregeld maar evenmin voor verbetering vatbaar.

Hoe beoordelen betrokken ambtenaren...

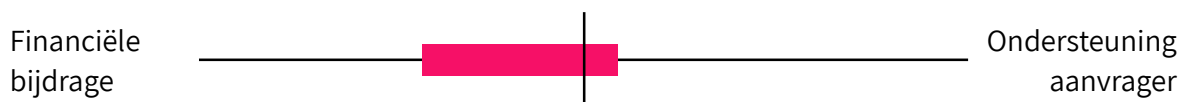
Het tempo van de beoordelingsprocedure van een aanvraag

Het contact met de aanvrager

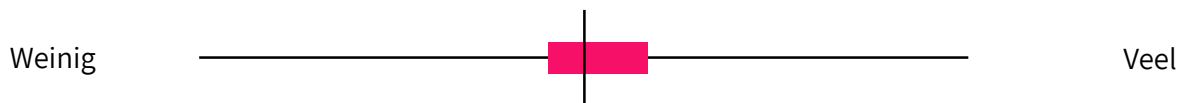
Waar het hoofdzakelijk om gaat in de regeling

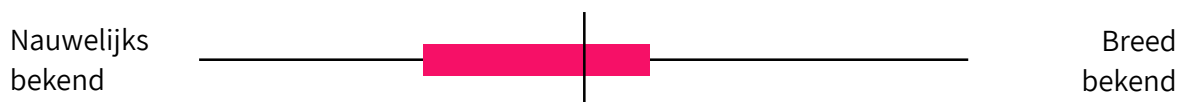
De mate waarin de regeling is dichtgetimmerd

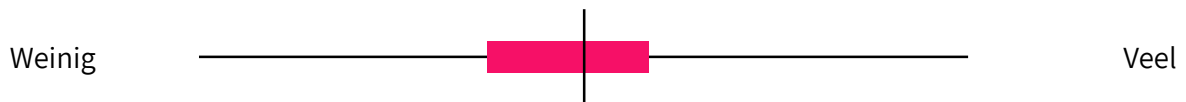
Het aantal aanvragen binnen de regeling

De bekendheid van de regeling bij inwoners

Zichtbaarheid van de resultaten van de regeling

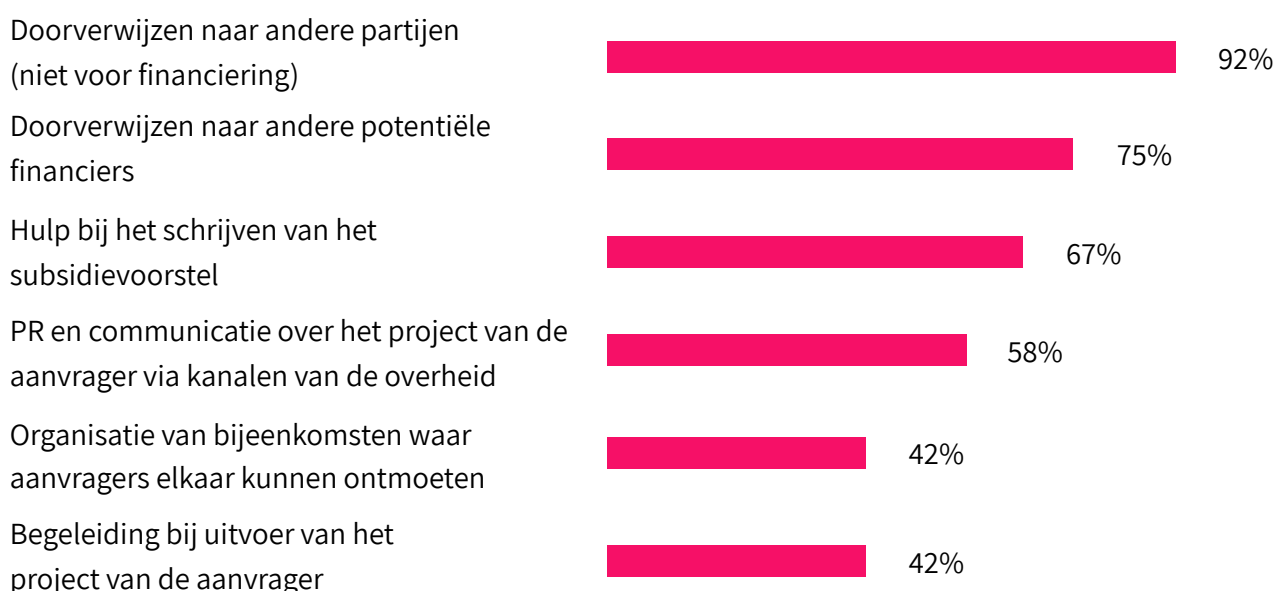
Het gemak waarmee intern geschakeld kan worden over aanvragen

Qua beoordeling is het in de meeste gemeenten en provincies de betrokken ambtenaar die, meestal met meekijken van een collega, advies uitbrengt over het al dan niet toekennen van een subsidie. Elders, zoals in Lingewaard, Haarlem en Amersfoort, wordt gewerkt met een externe adviescommissie van deskundigen. In 's-Hertogenbosch zijn ze daar juist weer vanaf gestapt, om aan snelheid te winnen in de beoordeling.

Hoewel de ambtenaren overwegend vinden dat de nadruk in de eigen regeling ligt op financiële ondersteuning, geven de meeste aan dat de gemeente of provincie meer doet dan alleen een subsidiebeschikking uitschrijven. De nadruk ligt daarbij op ondersteuning tijdens de aanvraagfase, in mindere mate op de uitvoeringsfase na toekenning van subsidie, en nog minder op de periode na afloop van de subsidie.

Percentage van de ondervraagde gemeenten en provincies dat ondersteuning geeft in de vorm van:

Zaken die volgens de ambtenaren goed geregeld zijn, of juist voor verbetering vatbaar zijn

	Voor verbetering vatbaar	Goed geregeld
Aansluiting van de regeling bij beleid en ambities van de gemeente/provincie		■
Interne afstemming over een aanvraag tussen verschillende afdelingen/disciplines binnen de gemeente/provincie.		■
Bijdrage van de regeling aan blijvende vernieuwing in het sociaal domein		■
Aansluiting van de regeling bij behoeften van lokale initiatieven		■
Kennis over de regeling bij ambtenaren voor wie dat relevant is in de uitoefening van hun functie		
Zichtbaarheid voor inwoners van de opbrengsten van de gesubsidieerde initiatieven	■	

Terwijl aan de manier waarop de regeling is ingericht en wordt uitgevoerd volgens de ambtenaren weinig valt af te dingen, wordt er over resultaten van de subsidieregelingen wat kritischer gedacht. Snelheid, flexibiliteit en het onvoorspelbare karakter van innovatie schuren voor veel ambtenaren met strakke inkadering, monitoring en al te veel tussentijdse contactmomenten. Maar dat maakt het lastiger om met de regeling te bereiken wat de oorspronkelijke doelstellingen waren. Dat geldt in het bijzonder voor het doel van kostenbesparing. Veel gesteunde initiatieven zijn nog pril en kleinschalig, en daarbij is het lastig hard te maken dat ze zonder meer goedkoper zijn of blijven dan bestaande oplossingen. Eventuele kostenbesparing is dan pas na langere tijd zichtbaar.

69% Vindt dat de regeling goed aansluit bij het eigen beleid en de ambities van de gemeente of provincie, en 17% vindt juist dat er op dat vlak werk aan de winkel is. De helft is positief over de aansluiting bij de behoeften van lokale initiatieven, maar eenderde vindt dat er op dat vlak ruimte is voor verbetering.

Over de bijdrage van de subsidies aan blijvende vernieuwing in het sociaal domein zijn de meningen bijna 50-50 verdeeld. Maar ten aanzien van de zichtbaarheid van die opbrengsten voor inwoners slaat de balans duidelijk door naar onvoldoende. Meer dan driekwart van de ambtenaren geeft aan dat op dat punt winst is te behalen. Krap de helft zegt dat de subsidieregeling onvoldoende bekend is bij inwoners. Toch zou meer zichtbaarheid zich van de respondenten niet direct hoeven te vertalen in meer subsidie-aanvragen. Een grote meerderheid is neutraal gestemd over het huidige aantal aanvragen, maar vindt dat niet direct een verbeterpunt. Zichtbaarheid van resultaten zou wel kunnen bijdragen aan andersoortige initiatieven onder de aanvragers.

4

Drie uitdagingen

Het kan altijd beter. Hoewel de meeste gemeenten en provincies redelijk tevreden zijn met de innovatiesubsidies, komen uit de vragenlijst en de interviews ook een aantal punten naar voren waarop verbetering of versterking mogelijk is. Een drietal thema's, die eigenlijk in de vorige twee hoofdstukken al zijn aangestipt, springt er uit. Die worden in dit hoofdstuk verder uitgewerkt met de bedoeling dat er in een volgende fase praktische handvatten voor kunnen worden ontwikkeld. Het gaat om:

Meer balans tussen laagdrempeligheid en flexibiliteit en sturen op resultaat

Hoe kan meer worden gestuurd op resultaat van de gesubsidieerde activiteiten, zonder dat dat ten koste gaat van laagdrempeligheid, flexibiliteit, snelheid en ruimte voor fouten en missers? Het gaat tenslotte om innovatie.

Zichtbaar en aanstekelijk resultaat

De manier waarop de regelingen zijn ingekleed lijkt een stukje te missen waarmee de impact van gesteunde initiatieven goed voor het voetlicht wordt gebracht. Voor subsidieverstrekkers is het hoofddoel van meer zichtbaarheid van resultaten deels het vergroten van legitimiteit van de regeling en deels een manier om meer aanvragen te werven die nauwer aansluiten op de doelen van de subsidie.

Blijvende verandering door vernieuwing

Ondersteuning van initiatieven vanuit de regeling houdt op zodra de gesubsidieerde activiteiten zijn uitgevoerd. Dat is niet onlogisch, maar in het licht van de over het algemeen gewenste blijvende (kostenbesparende) veranderingen die het initiatief in het sociaal domein teweeg zou moeten brengen, ook niet altijd voldoende.

Balanceren tussen laagdrempeligheid, flexibiliteit en sturen op resultaat

Er is in voorgaande hoofdstukken al een paar keer opgemerkt dat er een spanning bestaat tussen enerzijds het laagdrempelig, snel en flexibel uitvoeren van de regeling, zonder al te veel rompslomp voor de aanvrager, en anderzijds het sturen op resultaat. De vraag is of die twee inderdaad niet samengaan, maar uit de interviews en vragenlijst komt in elk geval naar voren dat het voor ambtenaren balanceren is. Het risico van te strakke kaders en een hoge drempel is dat de spoeling heel dun wordt en vernieuwing in de kiem wordt gesmoord. Maar té laagdrempelig en flexibel kan er juist toe leiden dat de regeling alleen maar een leuke extra is en de serieuze noot mist die wel in de ambitie zit om het sociaal domein blijvend te vernieuwen.

Misschien dat een oplossingsrichting voor die spanning start bij het idee dat meer meten, monitoren en koersen op bepaalde resultaten, niet meteen tot slapeloze nachten bij de aanvrager hoeft te leiden. In Hoorn is er bijvoorbeeld wel een resultaatverplichting. Heldere afspraken over resultaat en verwachting kunnen juist leiden tot meer gedeelde verantwoordelijkheid van aanvrager en subsidieverstrekker. Een van de geïnterviewde ambtenaren gaf aan dat “wat mij wel verbaast, is dat de meeste mensen niet met de vrijheid van de subsidieregeling overweg kunnen.” Hij bedoelde dat bij aanvragers juist het ontbreken van duidelijke kaders en strakke criteria en verwachtingen leidt tot allerlei onzekerheid en onduidelijkheid. En inderdaad is een van de meest gedeelde opmerkingen van de geïnterviewde subsidie-ontvangers dat zij tijdens de uitvoering van het gesubsidieerde project meer contact met gemeente of provincie hadden gewild.

Juist het koersen op nieuwe vormen van samenwerking tussen overheid, burger en lokale organisaties, is een van de ambities van de overheid die het minst tot uiting komt in de criteria van de subsidieregelingen (zie hoofdstuk 2). Die ambitie kan heel goed gestalte krijgen in de manier waarop de overheid als subsidiegever om tafel gaat zitten met de ontvanger om tot gezamenlijke verwachtingen, inzet en afspraken te komen over de gewenste resultaten van de ondersteunde activiteiten.

Werken aan zichtbaar en aanstekelijk resultaat

Het verbeteren van zichtbaarheid is een wens die bij de rondgang langs gemeenten en provincies herhaaldelijk werd geuit. Het gaat daarbij niet om meer bekendheid van het bestaan van de regeling, maar om de resultaten ervan. Overal speelt de legitimering van de regeling een rol. Als je niet zichtbaar kunt maken dat je met de subsidie bereikt wat je ermee beoogt, dan is het lastig vol te houden dat zo'n subsidieregeling een goed idee is. Hoewel voor deze verkenning niet gekeken is hoe de daadwerkelijke impact van gesubsidieerde activiteiten gemeten wordt of kan worden, komt wel naar voren dat sommige gemeenten twijfelen of ze de juiste initiatieven en initiatiefnemers weten te bereiken.

Zo bestaat in Amersfoort bijvoorbeeld de wens dat meer al lokaal gewortelde organisaties met een vernieuwend project zouden komen. Andere zijn daar positiever over, maar hopen dat grotere zichtbaarheid aanstekelijk werkt op andere lokale initiatieven. Anders gezegd, dat die op ideeën komen om zelf ook subsidie aan te vragen en aan de slag te gaan.

Als je het moet opsommen, zijn er de volgende drie redenen om zichtbaarheid hoog op het lijstje met verbeterpunten te zetten:

1. Nut en noodzaak van de subsidieregeling aantonen
2. Andersoortige initiatieven of initiatiefnemers bereiken
3. Inspireren en bereiken van een aanstekelijk effect bij andere lokale initiatieven

Een eerste behulpzame stap, waar het verrassend genoeg regelmatig aan ontbreekt, is het überhaupt zichtbaar maken van welke initiatieven met subsidie worden gesteund. Dat is, vanwege redenen zo uiteenlopend als van privacy tot stomweg tijdgebrek, helemaal geen vanzelfsprekendheid. Uit de interviews met subsidie-ontvangers komt naar voren dat de overheid best wat meer mag 'meevieren' met de mijlpalen en succesmomenten van de ondersteunde initiatieven. Dat gaat verder dan de wethouder afvaardigen (wat overigens erg gewaardeerd wordt. In Haarlem gaf een initiatiefnemer bijvoorbeeld aan dolgraag workshops te willen verzorgen voor nieuwe (potentiële) aanvragers, zodat die uit eerste hand horen wat er bij de innovatiesubsidie komt kijken, wat er wordt verwacht en vooral, wat het kan opleveren.

Werken aan blijvende vernieuwing

In de meeste onderzochte regelingen is er de hoop dat de gesubsidieerde innovatie beklijft en leidt tot blijvende (goedkopere) verandering in het sociaal domein. Tegelijk wordt er breed erkend dat innovatie zich slecht laat afdwingen en het lastig is om van subsidieaanvragers te eisen dat hun vernieuwing succesvol is. In de beoordeling van subsidie-aanvragen kijken de meeste gemeenten en provincies daarom naar intenties rond borging en voortbestaan van een gesubsidieerde activiteit. Subsidie-aanvragers moeten dan aangeven hoe zij verwachten dat hun vernieuwende oplossing na de subsidieperiode kan blijven voortbestaan zonder nieuwe subsidie.

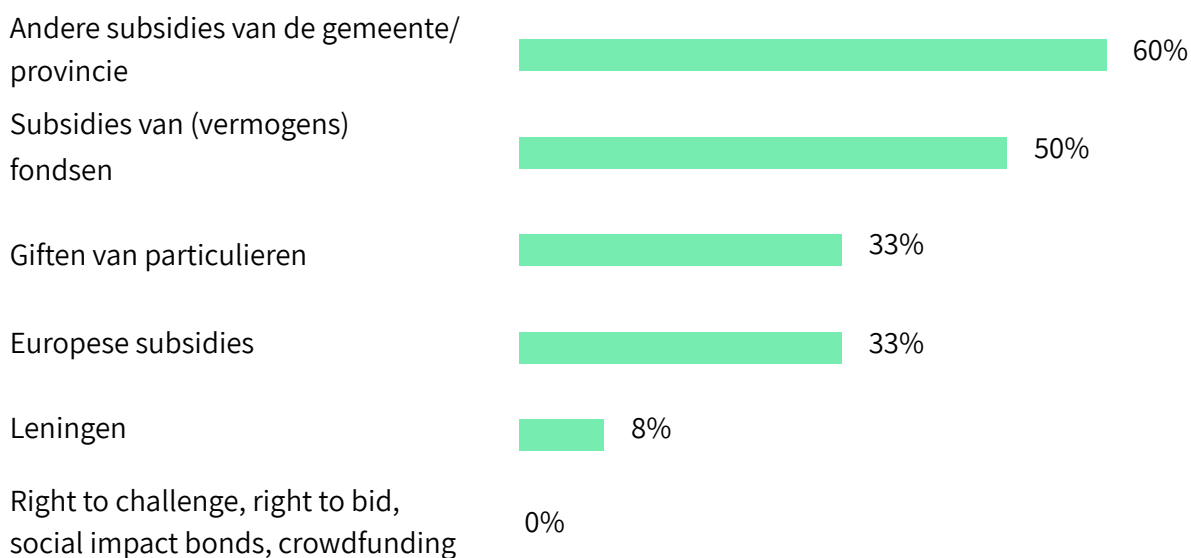
Toch geven de ambtenaren zelf aan dat de ambitie om blijvende vernieuwing te stimuleren een aandachtspunt is waar de gemeente of provincie zelf meer in kan betekenen. Het ligt niet allemaal op het bord van het lokale initiatief. Minder eensgezindheid bestaat over de vraag hoeveel verantwoordelijkheid de lokale overheid moet nemen. Daarover zijn ten minste twee dingen te zeggen.

Allereerst hebben zowel gemeenten als provincies naast de innovatiesubsidies nog allerlei andere regelingen, programma's en faciliteiten die voor de gesubsidieerde initiatieven behulpzaam kunnen zijn. Uit de rondvraag komt al naar voren dat de meeste ambtenaren tevreden zijn over interne afstemming met collega's van andere afdelingen en programma's. Maar die afstemming vindt vaak plaats in de aanvraagfase, en minder daarna.

Daarnaast is juist de lokale overheid een van de belangrijkste financiers en klanten van partijen die aanbod hebben in het sociaal domein. Voor niet alle gesubsidieerde projecten geldt dat het om producten en diensten gaat (het kan ook om manieren van werken gaan), maar daar waar dat wel zo is krijgt die aanbieder in een latere fase geheid weer met de overheid te maken.

Er is bij de onderzochte gemeenten wel beweging waar te nemen. Zutphen zet initiatieven bijvoorbeeld aan thematafels waar alle aanbieders samen aan de slag gaan met de te verdelen budgetten. In 's-Hertogenbosch wordt gekeken naar manieren om de zogeheten 'right to challenge', het uitdagingrecht, een vaste plek te geven in of rond het nieuwe initiatievenfonds. De right to challenge geeft bewoners of andere collectieven de mogelijkheid om publieke taken van de overheid over te nemen, of net als reguliere aanbieders mee te dingen in aanbestedingen van publieke taken.

Percentage van de ondervraagde gemeenten en provincies dat voor vervolfinanciering doorverwijst naar:

Daarmee komt de overgang van eenmalige subsidie naar structurele of meerjarige bekostiging meer in beeld. Momenteel wijzen de gemeenten en provincies voor vervolffinanciering nog hoofdzakelijk naar andere subsidies, in het bijzonder van de overheid en van fondsen, en niet naar andere financieringsinstrumenten. In Albrandswaard, Barendrecht, Capelle a/d IJssel en Ridderkerk is de mogelijkheid tot voortzetting van een initiatief met financiering uit de reguliere middelen van de gemeente uitdrukkelijk in de regeling opgenomen.

Dordrecht is een gemeente die, zij het informeel, wat meer de makelaarsrol oppakt en kritisch bekijkt of een gesubsidieerd initiatief als zelfstandige organisatie moet blijven bestaan of juist beter bij een bestaande organisatie kan worden ondergebracht. Ook dat is een insteek waarbij een grotere kans bestaat dat de subsidie tot blijvende verandering leidt.

Verder komt met enige regelmaat voor dat een initiatief toch een tweede keer subsidie krijgt. In Soest, bijvoorbeeld, geeft de regeling mogelijkheid om drie jaar lang een bijdrage te geven, maar krijgen initiatieven in principe voor maximaal een jaar subsidie. Verschillende initiatieven hebben daar inmiddels een verlenging gekregen. Soms zal het behulpzaam zijn om te verlengen, zodat een initiatief meer tijd heeft om aan borging en bestending te werken. De subsidieverstrekker hecht dan sterker aan het verstevigen van wat in gang is gezet, dan aan zoveel mogelijk nieuwe initiatieven. Het is een van de redenen waarom in Amersfoort op de pauzeknop is gedrukt; om goed na te denken over een balans tussen alleen maar pilots en vernieuwing en het robuust maken van wat al opgestart is.

Waar het echter overal aan ontbreekt, is een soort interne 'workflow' rond borging, als onderdeel de manier waarop de regeling wordt uitgevoerd. De subsidieverstrekker heeft feitelijk nauwelijks een opvatting over de eigen rol op dat vlak en daar is absoluut winst te behalen.

Subsidie voor innovatieve activiteiten is een van de instrumenten die gemeenten inzetten in het kader van de decentralisatie in het sociaal domein. Hoewel de motivatie om subsidie te gebruiken in elke gemeente anders wordt verwoord, zijn de meeste regelingen gericht op het stimuleren van vernieuwende lokale initiatieven die een blijvende verandering in zorg, jeugdzorg of arbeidsparticipatie kunnen opleveren. Daarmee onderscheiden deze regelingen zich van subsidies voor bewonersinitiatief en van structurele subsidies in het sociaal domein.

Of de doelen die met de subsidies worden nagestreefd ook daadwerkelijk worden behaald, blijkt in de uitvoering van de regelingen lang niet overal topprioriteit te hebben. Dat er snel en flexibel gewerkt kan worden, wordt over het geheel meer gewaardeerd dan een strakke monitoring en zware verantwoordingsmethodiek. Toch voelen veel ambtenaren aan dat er een opgave ligt om steviger op resultaat in te zetten. Daarbij moet dan ook niet de vraag worden geschuwd of de subsidieregeling het meest kansrijke of nuttige instrument is om in te zetten. In een gemeente als Amersfoort zijn die vraagtekens al geplaatst, maar veel andere gemeenten zitten helemaal niet op dat punt.

Doelen behalen is echter niet alleen een kwestie van een juiste balans tussen flexibiliteit en sturing op resultaat. Het gaat er ook om of de juiste doelgroepen worden bereikt, of het doel van de regeling goed wordt begrepen en het vuurtje bij initiatieven aanwakkert om mee te doen. Op het vlak van zichtbaarheid van resultaat valt nog veel te bereiken. Hetzelfde geldt voor het ondersteunen van het voortbestaan en de implementatie van de gesubsidieerde innovaties.

Of het nu om een organisatie gaat die daarvoor moet blijven bestaan, een product of een dienst, of een nieuwe manier van werken, het robuuster maken van de innovatie is belangrijk om tot blijvende verandering te komen. De lokale overheid heeft daarin, als belangrijkste financier en afnemer van het sociaal domein, zeker een rol te spelen.

In deze verkenning is weliswaar geen poging gedaan om de daadwerkelijke effectiviteit van de subsidies te meten, maar deze drie opgaven liggen sowieso te wachten op gemeenten en provincies die hun regeling voor innovatiesubsidies willen versterken.

Wat nog rest is de nog niet gemaakte opmerking dat welke keuzen er dan ook gemaakt worden, op de achtergrond altijd de vraag speelt wat je als overheid vindt dat zo'n regeling en de bijhorende doelen je werkelijk waard zijn. Letterlijk, in geld. Want los van de bedragen die als subsidie worden verspijkerd, kost het opzetten en uitvoeren van de regeling capaciteitsinzet. Een omvangrijke regeling met een grote pr-campagne eromheen is als vanzelfsprekend flink duurder dan een low-profile regeling. De indruk in deze verkenning is dat de innovatiesubsidies vooral in die laatste categorie vallen. Dat hoeft niet erg te zijn, maar is een punt om absoluut rekening mee te houden.

Meer lezen

Meer informatie over het onderzoek

Meer achtergrondinformatie over de opzet en data(verzameling) van het onderzoek is te vinden op de website van Social Finance Matters: <https://socialfinancematters.nl/innovatiesubsidies/onderzoeksinfo>.

Over de auteur en Social Finance Matters

Dit onderzoek werd opgezet en gecoördineerd door Martijn Arnoldus, die onder de vlag van Social Finance Matters trends en ontwikkelingen volgt, onderzoekt, mede vormgeeft en trainingen verzorgt rond 'social finance', financiële arrangementen die gericht zijn op sociale waardecreatie, naast een eventueel economisch rendement.

Bij het bekostigen van vernieuwende manieren om actuele maatschappelijke vraagstukken te lijf te gaan, wordt steeds vaker gekeken naar de maatschappelijke impact of meerwaarde die gerealiseerd wordt. Termen als sociaal ondernemen, sociaal financieren en impactinvesteringen worden tegenwoordig regelmatig gebruikt. Naast nieuwe financierings- en bekostigingsinstrumenten worden geregeld ook veel langer bestaande middelen ingezet. Filantropie, investeringsmarkt en publieke financiering komen elkaar vaker tegen. Dat vraagt om nieuwe kennis en competenties bij zowel financiers als geldvragers als allerlei betrokken tussenpartijen.

Martijn richt zich met Social Finance Matters op dat dynamische en snel veranderende speelveld. Hij heeft jarenlang ervaring op het terrein van financiering van sociale impact en maatschappelijk initiatief, (sociale) innovatievraagstukken en -methoden, en ontwikkeling van businessmodellen. Naast Social Finance Matters ontwikkelt hij projecten rond innovatiemethoden en living labs onder de noemer van Scale Matters, en hij is mede-oprichter en oud-directeur van Stichting Voor je Buurt, mondiaal een van de eerste crowdfundingplatformen voor maatschappelijke initiatieven.

Meer dan dertig Nederlandse gemeenten en twee provincies hebben een subsidieregeling die speciaal bedoeld is voor vernieuwende initiatieven in het sociaal domein, met name jeugd- en ouderenzorg en participatie. Wat hopen de subsidiegevers daarmee te bereiken? Wat zijn de ervaringen met de uitvoer van die regelingen? Waar zitten de verbeterpunten? Deze verkenning geeft een voorzet voor de uitwerking van praktische handvatten voor sterkere innovatiesubsidies.

www.socialfinancematters.nl

t: 085-0185071

september 2019